

บทนำ

อำเภอโนนดินแดง ศูนย์รวมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ และภาษา แห่งอีสานใต้ ทั้งนี้เนื่องจากความเป็นผืนดินอันอุดมสมบูรณ์เป็นอันดับต้นๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จากสภาพภูมิประเทศที่เต็มไปด้วยผืนป่า และศูนย์รวมแหล่งน้ำที่หล่อเลี้ยงหลายอำเภอในจังหวัดบุรีรัมย์นี้เอง สถานที่แห่งนี้จึงเป็นที่หมายปองของผู้คนที่หลงใหลในความงดงามทางธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ด้วยแหล่งอาหาร พรั่งพร้อมไปด้วยสัตว์ป่าและแมกไม้นานาพันธุ์ ผืนดินแห่งนี้เคยเป็นป่าผืนเดียวกันกับ “ผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่” สถานที่ที่ได้รับประกาศให้ขึ้นทะเบียน เป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๔๘ ภายใต้ชื่อ “ผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่” แต่ในอดีตกลับมีประชากรมาตั้งรกรากจำนวนน้อย เนื่องจากเป็นพื้นที่ห่างไกลความเจริญ เต็มไปด้วยการระบาดของโรคไข้ป่า และที่สำคัญที่สุดคือ การถูกคุกคามด้วยภัยจากกลุ่มผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๗ – ๒๕๒๒

ภายหลังจากที่ภัยจากกลุ่มผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์สงบลง ด้วยความอุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ เช่น ห้วยลำนางรอง ห้วยลำปลายมาศ ซึ่งไหลหล่อเลี้ยงชีวิตชาวบุรีรัมย์และจังหวัดใกล้เคียงตลอดมานี้เอง เป็นปัจจัยดึงดูดให้ประชาชนจากทั่วทุกสารทิศก็เริ่มหลั่งไหลเข้ามาพัฒนาจับจองที่ดินในการทำกิน และอยู่อาศัยจำนวนมาก โนนดินแดงถูกตั้งเป็นกิ่งอำเภอโนนดินแดง เมื่อ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ และได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๙ โดยแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๓ ตำบล ๓๗ หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลโนนดินแดง ๑๕ หมู่บ้าน ตำบลส้มป่อย ๗ หมู่บ้าน และตำบลลำนางรอง ๑๕ หมู่บ้าน

ชุมชนบ้านหนองสะแกกว่น ๑ ใน ๗ หมู่บ้านของตำบลส้มป่อย ซึ่งเป็น ๑ ใน ๑๒ ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลโนนดินแดง อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม อยู่ห่างจากตัวอำเภอโนนดินแดงประมาณ ๒ กิโลเมตร มีการตั้งบ้านเรือนกระจายตัวเป็นคุ่มบริเวณกลางหมู่บ้าน รอบล้อมด้วยพื้นที่ทางการเกษตร วิถีชีวิตของคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นชุมชนแบบชนบทดำรงชีวิตโดยยึดหลักพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง พึ่งพาความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติมากกว่าความเจริญทางเทคโนโลยี มีความผูกพันกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น ความสามัคคีเกื้อกูลกันในชุมชนอย่างแน่นแฟ้น เป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในชุมชนบ้านหนองสะแกกว่น

ด้วยวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาความหลากหลายของระบบนิเวศในการดำรงชีวิตและประกอบสัมมาอาชีพนี้เอง ทำให้ส่วนลึกในจิตใจของชาวบ้านหนองสะแกกว่นทุกคน มีความรักและหวงแหนในธรรมชาติเป็นอย่างยิ่ง ความต้องการที่จะรักษาความอุดมสมบูรณ์ที่เป็นมรดกอันมหาศาลทางธรรมชาติให้ไว้คงไว้ให้ลูกหลานเป็นแรงผลักดันให้ประชาชนชาวบ้านหนองสะแกกว่น ได้มีการวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาดในกรอบแนวคิด คือ “คน สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ต้องอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล”

ตามกรอบแนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืน เช่นตั้งชุมชนบ้านหนองสะแกกว่น ได้ดำเนินการในรูปแบบผ่านกิจกรรมหลายโครงการเพื่อที่จะคงไว้ซึ่งความสมดุลทางธรรมชาติอย่างจริงจัง และที่โดดเด่นที่สุดคือ การบริหารจัดการขยะของแต่ละครัวเรือนในชุมชน เพื่อลดปริมาณขยะจากแหล่งกำเนิดก่อนออกสู่ชุมชน ด้วยความมุ่งมั่นและตั้งใจในดำเนินงาน ทำให้หลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุน เช่น สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดบุรีรัมย์ โรงเรียนบ้านน้อยสะแกกว่น โรงเรียนร่มเกล้าบุรีรัมย์ สถานีตำรวจภูธรโนนดินแดง ศูนย์พัฒนาโนนดินแดงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โรงพยาบาลโนนดินแดง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลส้มป่อย ฯลฯ โดยหน่วยงานที่สำคัญในการสนับสนุนการดำเนินงานทั้งด้านงบประมาณ องค์ความรู้ และการนำสู่การพัฒนา คือ เทศบาลตำบลโนนดินแดง

ภายหลังจากการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างจริงจัง ห้วงระยะเวลาที่ผ่านมา ผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานได้เป็นที่ประจักษ์เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน สะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่น ความตั้งใจ ความสามัคคี และแรงศรัทธาของคนในชุมชน ส่งผลให้หลายหน่วยงานที่มีความสนใจด้านการจัดการขยะชุมชนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ติดต่อขอเข้ามาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง

และเพื่อเป็นการเผยแพร่ผลการดำเนินงานและความสำเร็จที่ผ่านมาให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้น เทศบาลตำบลโนนดินแดงจึงได้ส่งชุมชนบ้านหนองสะแกกว่นเข้าร่วมโครงการลดโลกร้อนด้วยมือเรา ปีที่ ๑๑ จัดโดยมูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ร่วมกับบริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด และได้รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการ เป็น ๑ ใน ๒๐ ชุมชนในปี พ.ศ. ๒๕๕๘

ความสำเร็จด้านการจัดการขยะชุมชนของชุมชนบ้านหนองสะแกกว่น หมู่ที่ ๖ ตำบลส้มป่อย อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ เกิดขึ้นได้อย่างไร มีกระบวนการและวิธีการดำเนินงานอย่างไร ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานมีมากมายเพียงไร แนวทางการแก้ไขปัญหา จุดแข็ง จุดอ่อน ในการดำเนินงานตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เนื้อหาต่างๆ ได้ถูกถ่ายทอดลงผ่านนิตยสารตัวอักษรมาในรายงานฉบับนี้อย่างละเอียด ท่านจะสามารถติดตามกระบวนการดำเนินงานต่างๆ และเข้าใจได้พอสมควร หากต้องการศึกษาถึงการดำเนินงานในพื้นที่ด้วยตัวเอง หรือสัมผัสวิถีชีวิตชุมชนแบบไทยในอดีต ชาวบ้านหนองสะแกกว่นขอต้อนรับทุกท่านด้วยความยินดี

“คัดแยกขยะทุกเวลา ใช้ตะกร้าแทนถุง ปรับปรุงสิ่งแวดล้อม น้อมนำสุขภาพดี บำบัดความพอเพียง”

๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙